

USKALLUS

USKONNOT, KATSOMUKSET JA OSALLISUUS

Tekijät: Kurssin *Katsomusten välinen vuorovaikutus koulussa* opiskelijoiden keräämistä kertomuksista valikoineet Kia Kurunmäki ja Aino-Elina Kilpeläinen

Tapauskeskustelun ohjaajalle:

Kaikki nimet ovat peitenimiä. Myös muita yksityiskohtia on voitu muuttaa tunnistamisen vaikeuttamiseksi.

Tuuli

Tuuli on Jehovan todistaja eikä hän siksi ole osallistunut koulun uskonnonopetukseen tai kaikkiin koulun juhliin. Joskus koulussa Tuuli tunsikin olevansa erilainen kuin muut, vaikka hänellä olikin kavereita. Hänen ystävänsä pitivät hänen erilaisuuttaan siistinä. Tuulia ei kuitenkaan esimerkiksi pyydetty koskaan bileisiin, vaikka kaikki muut luokkakaverit pyydettiin. Hän ajatteli sen saattaneen johtua siitä, ettei hänen oletettu voivan osallistua, sillä hän ei osallistunut syntymäpäivillekään. Tuuli ei kuitenkaan yleensä kokenut ulkopuolisuutta ja vapautukset tietyiltä oppitunneilta sekä koulun juhlilta olivat Tuulista mieluisia. Hän kertoo myös saaneensa lapsesta lähtien niin vahvan käsityksen siitä, miksei esimerkiksi joulujuhliin saa osallistua, ettei poissaolo harmittanut Tuulia lainkaan.

Ala-asteella eräs luokan pojista nimitteli Tuulia vääräuskoiseksi ja saatananpalvojaksi. Muut oppilaat eivät kuitenkaan lähteneet mukaan tähän kiusaamiseen eikä Tuuli kokenut sitä erityisen ahdistavaksi – hän myös kuittaili pojalle takaisin. Poika oli kiusannut ja nimitellyt myös Tuulin ystäviä samoilla nimityksillä, vaikka toinen ystävästä kävi ET:n tunneilla ja toinen evankelisluterilaisen uskonnon tunneilla kuten poikakin. Poika ei Tuulin mukaan ollut erityisen uskonnollisesta perheestä. Toisinaan hän kuitenkin osoitti myös kiinnostusta Tuulin uskontoa kohtaan.

Kysymykset:

1. Mitä tunteita sinulla herää tapauksesta?
2. Mitä tunteita tapauksen henkilöillä on?
3. Mitä haluisitte kysyä henkilöiltä?
4. Miksi Tuulia ei pyydetty mukaan bileisiin?
5. Miten sinä olisit toiminut Tuulin luokkakaverien asemassa?

Viima

Viima on vakaumukseltaan uskonnoton. Viima kokee voineensa olla koulussa avoimesti oma itsensä ja hänellä on rakkaita muistoja eri uskontoja ja katsomuksia omaavien kavereidensa kanssa käydyistä keskusteluista. Viima keskusteli usein välitunnilla ja koulun ulkopuolellakin kavereidensa kanssa maailmankuvaan liittyvistä asioista. Lisäksi hän muistelee lämmöllä erään vähemmistöuskontoon kuuluneen opettajan kanssa käymiään keskusteluja elämän tarkoituksesta. Viima näkeekin, että katsomuksellisesti moninaisessa koulussa hän saattoi kasvaa ihmisenä sel-laiseksi, joka ei pidä uskonnoista tai arvoista puhumista tabuna.

Ikävä kyllä Viimalle on kertynyt kouluajoilta myös kielteisiä kokemuksia. Viimaa hermostutti etenkin eräs kristitty oppilas, joka yritti vaikuttaa Viiman pukeutumiseen. Kielteisenä Viima koki myös maallistuneiden kristittyjen kanssa tapahtuneet väittelyt rippikoulutyöhön osallistumiseen liittyen. Nämä kouluaikaiset kielteiset kokemukset johtivat ainakin siihen, että kielteiset stereotyyppit kristityistä vahvistuivat Viiman mielessä.

Kysymykset:

1. Mitä tunteita sinulla herää tapauksesta?
2. Mitä tunteita tapauksen henkilöillä on?
3. Mitä haluisitte kysyä henkilöiltä?
4. Miksi Viima halusi keskustella eri uskontoihin ja katsomuksiin kuuluvien henkilöiden kanssa?
5. Miten sinä olisit toiminut Viiman asemassa?

Jaana

Jaana oli ala-asteella koulun ainoa Jehovan todistaja. Muut oppilaat eivät erityisemmin kiusanneet Jaanaa, vaan hän oli osa koulun sekalaista porukkaa. Joskus harvoin isommat oppilaat huuhtelivat ja haukkuivat Jaanaa ”jehovaksi”. He tosin haukkuivat muitakin oppilaita esimerkiksi ”kommariksi”, ”sossuksi”, ”uskovaiseksi”, ”läskiksi”, ”tikuksi” tai ”köyhäksi” riippuen hyvin pitkälti oppilaiden perhetaustasta.

Jaana oli mukavaa, että hänet oli vapautettu koulun uskonnon tunneilta, mutta toisaalta Jaana olisi kuitenkin halunnut tietää, mitä uskonnon tunneilla puhuttiin. Jaana oli vapautettu myös koulun juhlista, mikä oikeastaan harmitti häntä. Jaanaa harmitti koulun juhlista pois jääminen varsinkin yhtenä jouluna, jolloin Jaanan luokka esitti ”Tontut ja keijut”-tanssinäytelmän. Kaikki luokan tytöt Jaanaa lukuun ottamatta olivat näytelmässä ihania keijuja, ja esitystä oli harjoiteltu liikuntatunneilla melkein koko syksyn ajan. Kolmannella luokalla Jaana sai jo vanhemmiltaan luvan tulla luokan kevätjuhlaan.

Jaanan mielestä koulun ruokala oli lähestulkoon ainoa paikka, jossa hän tunsi olevansa erilainen. Tämä tunne riippui paljon siitä mitä oli ruokana. Jos ruoaksi oli maksalaatikkoa, maksakastiketta tai verilettuja, ei Jaana voinut syödä kyseistä kouluruokaa, sillä Jehovan todistajat eivät syö veritai sisäelinruokia.

Kysymykset:

1. Mitä tunteita sinulla herää tapauksesta?
2. Mitä tunteita tapauksen henkilöillä on?
3. Mitä haluisitte kysyä henkilöiltä?
4. Miksi Jaana tunsi itsensä erilaiseksi?
5. Miten sinä olisit toiminut Jaanan koulukaverien asemassa?

Salma

Salma on alakouluikäinen muslimi, joka käy islamin tunneilla kerran viikossa. Islamin tunneilla Salma muun muassa piirtää, opettelee kuukausia ja harjoittelee YouTubesta kuunneltavia rukouksia. Salmasta on mukavaa käydä islamin tunneilla. Hänen mielestään siellä saa kokea vähän enemmän.

Salma on huomannut, että koulussa on joitain hänen uskontoonsa liittyviä rajoitteita. Salma esimerkiksi käy eri uskonnon tunneilla kuin muut ja joutuu ruokalassa menemään eri tiskille. Jos koulussa on aamunavaus, Salma ei osallistu siihen, eikä hän koulun joulujuhlassa laula samoja lauluja kuin muut. Kun ev.lut. uskuntoon kuuluvat oppilaat lähtevät kirkkoon, on eri uskuntoon kuuluville oppilaille salissa muuta toimintaa.

Kysymykset:

1. Mitä tunteita sinulla herää tapauksesta?
2. Mitä tunteita tapauksen henkilöillä on?
3. Mitä haluisitte kysyä henkilöiltä?
4. Miksi Salma pitää islamin tunneista?
5. Miten sinun kokemuksesi koulusta eroaisivat nykyisistä kokemuksistasi, jos olisit Salma?

Niko

Niko on uskonnoton, mutta hän on koko kouluaikinsa osallistunut ev.lut. uskonnonopetukseen. Niko jatkoi uskonnon tunneilla käymistä senkin jälkeen, kun erosi kirkosta. Nikon kokemukset uskonnon tunneilta ovat pääosin positiivisia. Hän on nimittäin aina ollut uskonnoista kiinnostunut ja varsinkin muiden uskontojen käsittely oppitunneilla on ollut mielenkiintoista.

Nikon mukaan muita oppilaita ei ole koskaan kiinnostanut hänen katsomuksellisen taustansa erilaisuus, sillä Nikon mielestä ”se nyt on nykypäivänä aika perus”. Ala-asteella Niko oli välillä kokenut, ettei kuulu joukkoon. Tämä oli tosin ollut Nikolle positiivinen kokemus, sillä hän on aina pitänyt siitä, että on erilainen kuin muut. Esimerkiksi uskonnon tunneilla Niko piti omaa katsomuksellista taustaansa ja omia näkemyksiään aktiivisesti esillä.

Kysymykset:

1. Mitä tunteita sinulla herää tapauksesta?
2. Mitä tunteita tapauksen henkilöillä on?
3. Mitä haluisitte kysyä henkilöiltä?
4. Miksi Niko piti erilaisuuden kokemusta positiivisena?
5. Miten sinä olisit toiminut Nikon asemassa? Entä muiden oppilaiden asemassa?

Jaakko

Jaakko on uskonnoton. Erityisesti alakoulussa Jaakko koki kuuluvansa katsomukselliseen vähemmistöön. Tähän vaikutti se, että suurin osa Jaakon kavereista osallistui uskonnon tunneille ja esimerkiksi koulun joulukirkkoon. Elämänkatsomustiedon ryhmään kuuluvia oppilaita oli myös Jaakon koulussa hyvin vähän. Kun koulun aamunavauksissa ja juhlatilaisuuksissa laulettiin uskonnollisia lauluja, Jaakosta tuntui siltä, että nämä laulut kuuluivat enemmän muille kristilliseen uskontokuntaan kuuluville oppilaille, eikä Jaakko yleensä osallistunut niiden laulamiseen.

Yläkoulussa Jaakon elämänkatsomustiedon ryhmä oli jo isompi, eikä Jaakko enää tuntenut samalla tavalla kuuluvansa vähemmistöön. Jaakko kävi Prometheus-leirin, vaikka suurin osa hänen kavereistaan kävi rippikoulun. Vaikka Jaakon läheiset suhtautuivatkin Prometheus-leirille menoon hyvin, saattoi katsomukselliseen vähemmistöön kuulumisen kuitenkin ilmetä leikillisinä "protuhippi"-kommentteina, joita joku saattoi joskus pahaa tarkoittamatta heitellä.

Lukion aikana Jaakon kokemus vähemmistöön kuulumisesta väheni entisestään. Monet Jaakon kavereista kertoivat, että heitä olisi uskonnon tuntien sijaan tai niiden lisäksi kiinnostanut osallistua myös elämänkatsomustiedon tunneille. Jaakon mielestä elämän- tai maailmankatsomusten erilaisuus ei ollut enää selkeästi jakautunut sen mukaan, osallistuiko henkilö elämänkatsomustiedon vai uskonnon tunneille.

Kysymykset:

1. Mitä tunteita sinulla herää tapauksesta?
2. Mitä tunteita tapauksen henkilöillä on?
3. Mitä haluisitte kysyä henkilöiltä?
4. Miksi Jaakko ajatteli, ettei henkilön elämän- tai maailmankatsomusta voi päätellä sen perusteella mihin katsomusopetukseen hän osallistuu?
5. Miten Jaakko tunsu itsensä erilaiseksi?

lida

lida oli peruskoulussa yksi koulunsa muutamasta vanhoillislestadiolaisesta nuoresta. lidan mukaan hänen uskontonsa nousi esille aina joka vuosi liikuntatunneilla tanssin yhteydessä, koska hän ei tanssinut. Toiset oppilaat kyselivät usein lidalta, miksei hän tanssi. Joskus liikuntatunnilla oli perinteisempien tanssien lisäksi myös zumbaa ja afroa, eikä lida silloin aina tiennyt, mihin lajiin osallistuminen on vanhoillislestadiolaiselle sopivaa ja mikä ei. Useimmiten lida istui salin reunalla ja katsoi, kun muut tanssivat. Joskus lida myös tanssi, mikä sai hänet tuntemaan huonoa omaatuntoa ja toiset oppilaat kyselemään lisää kysymyksiä, joihin lida ei osannut vastata.

Myös elokuvien katsominen koulussa aiheutti lidalle toisinaan päänvaivaa, sillä hän ei aina tiennyt onko hänen sopivaa katsoa niitä. lidalle on jäänyt vahvasti mieleen eräs oppitunti, jolla vanhoillislestadiolainen aineenopettaja näytti lidan luokalle elokuvan. lida mietti, voiko hän katsoa elokuvaa ja mitä vanhoillislestadiolainen opettaja mahtaa ajatella siitä, että lida katsoo elokuvaa yhdessä muiden kanssa.

lidan mukaan häntä ei ole ikinä kiusattu vanhoillislestadiolaisen taustansa takia, mutta hän kokee, että luokkatoverit ovat pitäneet häntä jollain tapaa outona tai toisenlaisena. lida arvelee, ettei häntä tästä syystä pyydetty aina kaikkialle mukaan.

Kysymykset:

1. Mitä tunteita sinulla herää tapauksesta?
2. Mitä tunteita tapauksen henkilöillä on?
3. Mitä haluisitte kysyä henkilöiltä?
4. Miksi lida tunsu itsensä erilaiseksi?
5. Miten koulussa voitaisiin toimia, jotta lida tuntisi kuuluvansa joukkoon?

Venla

Venla on ortodoksi ja hän kokee, ettei hänen uskonnostaan puhuttu koulussa juuri lainkaan. Venlan uskonto näkyi koulussa enimmäkseen siinä, että hän kävi eri uskonnon tunneilla kuin muut. Venlan mukaan vuorovaikutus eri uskontojen ja katsomusten välillä on hänen kohdallaan ollut lähinnä ihmettelyä. Vain harva hänen koulukavereistaan tiesi, mitä ortodoksisuus on. Venlan mukaan ortodoksisuus sekoitettiin joskus roomalaiskatolisuuteen. Venla kokee, että suurin osa ihmisistä on suhtautunut hänen uskontoonsa ystävällisen uteliaasti. Osalle asia taas on ollut yhdenmukaista ja osa on ajatellut, että Venlan uskonto on hänen oma henkilökohtainen asiansa.

Venla muistaa, että alakoulun lopulla ja yläkoulussa koulukavereiden keskuudessa nousi silloin tällöin ajatus, että kristinusko olisi paha asia. Koska Venlan uskonto oli eri kuin valtaväestön, Venla koki, että hän joutui perustelemaan muita useammin omaa kristillistä uskoaan. Venlalla on myös ollut kokemuksia siitä, että ortodoksinen usko ja venäläisyys liitetään helposti toisiinsa. Venlalta on kysytty useamman kerran, osaako hän puhua venäjää koska on ortodoksi. Muutaman kerran Venlaa on myös haukuttu ”ryssäksi” hänen uskontonsa takia.

Nykyään Venla vertaa kokemustaan ortodoksina olemisesta kaksikielisyyteen. Hän ymmärtää luterilaisuutta ja sen vaikutuksia suomalaiseen kulttuuriin, mutta hän ”puhuu” sujuvaa ortodoksia. Venla kokee ylpeyttä omasta uskonnostaan ja sen perinteistä.

Kysymykset:

1. Mitä tunteita sinulla herää tapauksesta?
2. Mitä tunteita tapauksen henkilöillä on?
3. Mitä haluisitte kysyä henkilöiltä?
4. Miksi Venlasta tuntui, että hän joutui perustelemaan uskoaan muita enemmän?
5. Miten sinä olisit toiminut Venlan koulukavereiden asemassa?

Anna

Anna on ortodoksi ja hän kertoo kokeneensa toisinaan koulussa toiseuden ja erilaisuuden tunnetta. Erilaisuuden tunnetta Anna koki varsinkin silloin, kun hänen piti lähteä luokasta kesken tunnin oman katsomusaineensa tunnille, sillä silloin Anna joutui helposti muiden huomion keskipisteeksi. Anna ei kuitenkaan ikinä kokenut huomiota varsinaisesti negatiivisena, sillä hän on aina pitänyt uskontoaan ylpeydenaiheena. Anna ei ole koskaan kokenut häpeää siitä, että hän kuuluu uskonnolliseen vähemmistöön.

Annan kokemukset uskontojen ja katsomusten välisestä vuorovaikutuksesta ovat olleet pääosin myönteisiä. Hänestä on aina ollut mielenkiintoista, jos opettaja tai muut oppilaat ovat kyselleet, miten esimerkiksi jokin asia hänen uskonnossaan eroaa luterilaisuudesta. Tällaista keskustelua oli erityisesti yläasteella, jossa Anna kävi samoilla uskonnontunneilla valtauskontoon kuuluvien kanssa, mutta teki oman katsomusaineensa oppikirjan tehtäviä. Anna on kokenut muiden oppilaiden kyselyt siitä, miksei hän osallistu muiden kanssa yhteisille evankelis-luterilaisen uskonnon oppitunneille positiivisena uteliaisuutena. Anna on aina pitänyt siitä, kun hän pääsee kertomaan omasta uskonnostaan.

Kysymykset:

1. Mitä tunteita sinulla herää tapauksesta?
2. Mitä tunteita tapauksen henkilöillä on?
3. Mitä haluisitte kysyä henkilöiltä?
4. Miksi Anna koki uskontojen ja katsomusten välisen vuorovaikutuksen positiivisena?
5. Miten uskonnoista ja katsomuksista pitäisi keskustella koulussa?

Jenna

Jenna on konservatiivinen helluntailainen, ja Jennan uskonto näkyi hänen mukaansa koulun arjessa useilla tavoilla. Jenna ja hänen sisaruksensa eivät esimerkiksi saaneet osallistua koulun diskoihin, koska tanssiminen oli perheessä kiellettyä. Jenna ja hänen sisaruksensa olivat myös ainoita koulussa, jotka eivät saaneet syödä verilettuja. Lippua nostettaessa he eivät voineet laulaa ”Sulle valan vannomme” muiden mukana, sillä valan vannominen oli myös kiellettyä.

Muut oppilaat suhtautuivat Jennaan oudoksuen. Jennaa pidettiin outona, ja hänen erilaisuutensa koettiin kiusallisena eikä siihen osattu suhtautua luonnollisesti. Muut oppilaat myös puhuivat pilkkaavasti Jeesuksesta kiusatakseen Jennaa. Jenna ja hänen sisaruksensa eivät katsoneet TV-sarjoja tai kuunnelleet suosittua musiikkia, joten he tunsivat usein itsensä ulkopuliseksi välitunnilta. Muiden oppilaiden puhuessa TV-sarjoista ja musiikista, Jennasta tuntui, ettei hän kuulu porukkaan.

Kysymykset:

1. Mitä tunteita sinulla herää tapauksesta?
2. Mitä tunteita tapauksen henkilöillä on?
3. Mitä haluisitte kysyä henkilöiltä?
4. Miksi muut oppilaat suhtautuivat Jennaan negatiivisesti?
5. Miten muut oppilaat voisivat toimia, jotta Jenna ei kokisi itseään ulkopuoliseksi?

Derya

Derya on Suomessa syntynyt Turkin tataari. Hänen perheensä uskonto on islam, mutta Derya ei itse halua määritellä omaa uskontoaan. Koulussa Derya osallistui elämänskatsomustiedon tunneille, joilla käymisestä hän piti todella paljon. Deryasta oli mukavaa, että opettajat olivat usein kiinnostuneita siitä, kuinka hänen perheessään vietetään juhlapäiviä ja minkälaisia omia perinneruokia hänen kotonaan syödään.

Ikävänä Derya koki sen, että hänen piti aina selittää muille oppilaille miksi hän ei syö sianlihaa. Deryasta tuntui, etteivät muut oppilaat usein uskoneet hänen selitystään, vaan luulivat, että hän sai erilaista ruokaa, koska ei pitänyt ruoasta, jota muut joutuivat syömään. Jotkut oppilaat myös kyseenalaistivat, uskoiko Derya edes Jumalaan, koska hän ei syönyt sianlihaa. Derya koki kuitenkin suurimman osan oppilaista suhtautumisen positiivisena ja kiinnostuneena.

Kysymykset:

1. Mitä tunteita sinulla herää tapauksesta?
2. Mitä tunteita tapauksen henkilöillä on?
3. Mitä haluisitte kysyä henkilöiltä?
4. Miksi muut oppilaat eivät uskoneet Deryan selitystä siitä, miksei hän syö sianlihaa?
5. Miten sinä olisit toiminut Deryan asemassa?